

*Sobre la instauració d'una
Renda Bàsica de ciutadania
a Catalunya*

*Bruno Díaz
Estudiant de Ciències Polítiques*

Índex

1. Naturalesa i objectius del treball.....	pàg.2
2. Què és la Renda Bàsica?.....	pàg. 2
3. Què no és?.....	pàg. 3
4. Precursors i influències d'una proposta agosarada.....	pàg. 3
5. Cronologia d'una proposta i incidència a l'agenda política i intel·lectual a Catalunya	pàg. 4
6. Raons.....	pàg. 5
7. Justificacions.....	pàg. 7
8. La viabilitat econòmica a Catalunya.....	pàg. 10
9. La viabilitat Política a Catalunya.....	pàg. 12
10. Possibles problemes / objeccions.....	pàg. 14
11. Alaska, el Brasil i Euskadi.....	pàg. 16
12. Consideracions finals.....	pàg. 17
13. Bibliografia.....	pàg. 18

1. Naturalesa i objectius del text

El present text representa una recopilació de la informació existent sobre la proposta de Renda Bàsica i la viabilitat de la seva implantació a Catalunya. Es tracta d'un recorregut sobre els estudis realitzats, la penetració de la proposta al nostre país i la seva viabilitat i aplicació futura.

Per a la realització del mateix he treballat amb un ampli i divers material, a partir de bibliografia publicada (llibres i articles publicats a revistes o diaris), i documents de caire polític (posicionaments i propostes de partits o documents institucionals).

Aquest treball és una petita aportació d'un humil i ignorant estudiant de ciències polítiques. No pretenc amb el present treball canviar el món, sinó que través d'aquesta investigació confirmar-me una vegada més que un món millor és possible, i que propostes com la de Renda Bàsica indiquen que si encara no l'hem construït ha estat per manca de voluntat i valentia política.

Al títol el lector podrà observar que allò que s'avalua és la possibilitat d'aplicació de la Renda Bàsica a Catalunya. Això es deu a la simple condició de català de l'autor, i per tant el marc d'actuació del mateix i on projecta les seves voluntats i anhels. No és objecte d'aquest treball analitzar la impossibilitat d'aplicació a Catalunya mitjançant la voluntat dels catalans i la dels seus representants polítics pel fet de no ser un país normal, és a dir, lliure, donat que aquest és un debat que, tot i ser interessant, queda fora de la temàtica de l'estudi. Parteixo de la concepció de que tot allò que un poble vulgui és possible. Només cal voluntat política i implicació de la societat civil. Amb tot, no nego la possible implantació de la RB a d'altres indrets d'Europa o del món; tan de bo fos així.

2. Què és la Renda Bàsica?

La Renda Bàsica es defineix de la següent forma: un ingrés pagat pel govern a cada membre de ple dret de la societat, fins i tot en el cas que no vulgui treballar de forma remunerada, independentment d'altres possibles fonts de renda que pugui posseir i sense importar amb qui convisqui. S'entén com el dret de cada ciutadà a percebre una quantitat periòdica que cobreixi les necessitats vitals sense que això impliqui cap contraprestació.

Sota aquesta definició, o de molt semblants, trobem diferents denominacions: renda de ciutadania o Subsidi Universal Garantit, per posar-hi un parell d'exemples. En l'idioma de Shakespeare, l'expressió més emprada és *basic income*, i en francès les dues més emprades són *revenue universelle* i *revenu de citoyenneté*. De fet, la proliferació d'expressions diferents ha provocat una doble confusió: 1) amb una mateixa expressió sovint es conceben conceptes ben diferents, i 2) amb diferents expressions s'expressa el mateix concepte. Més enllà d'aquestes confusions que cal tenir en compte, allò realment

important

és

la

definició.

Per tant, es tracta que cada persona percebi en arribar a la majoria d'edat aquesta renda bàsica universal que s'hauria anat acumulant amb el temps. El percebut per persona depèn del producte interior brut de cada estat, i el que s'aconseguiria amb això és fer que tota la població tingui les mateixes oportunitats, és a dir, que parteixi de la mateixa base. La proposta es presenta, tot i que no és el seu únic objectiu, com un mecanisme de distribució de la renda encaminat a l'**eliminació de la pobresa**.

3. Què no és?

No estem parlant, doncs, d'una subvenció, subsidi o assegurança condicionada de cap tipus. No demana cap requisit, i és per això mateix que té caràcter universal: no cal tenir un determinat nivell de renda, estar a l'atur o estar buscant feina. L'únic que es demana és ser ciutadà.

Tot i els esforços del món acadèmic i molt especialment per part del BIEN(Basic Income Earth Network) i la seva homòloga al nostre país(la Xarxa Renda Bàsica) per tal d'explicar el projecte i fer-lo conegut per la majoria de la població, la seva feina no ha evitat que s'hagin donat nombroses confusions al voltant de la proposta. Primerament degut al fet que diferents autors han emprat diferents expressions per a referir-se al mateix concepte, i en segon lloc es dona el fenomen antagònic, i és que s'han encabint dins el terme Renda Bàsica conceptes molt diferents.

4. Precursors i influències d'una proposta agosarada

La proposta d'instauració de Renda Bàsica, no va néixer ahir i no va sortir del no res com un bolet. El que sí és nou i és per això que hi ha gent que sí pensa que és una idea contemporània, és que fins fa relativament poc no havia aconseguit sortir gaire més enllà dels cercles acadèmics. No obstant, l'essència de la idea és tant antiga com les reflexions sobre l'estat i la condició de ciutadania..

Els precursors, precedents o precursors de la proposta els podem trobar remuntar-nos a l'antiguitat i són emmarcables en tradicions filosòfico-polítiques molt diverses. Podem trobar les arrels de la proposta als textos de Plató o Protàgoras a l'antiguitat, de Tomàs Moro o en Joan Lluís Vives durant l'obscuritat medieval, o als moderns i

contradictòriament coincidents Marx, Keynes, Rawls, Eric Fromm, Nozick, Robert Van der Veen y Philippe Van Parijs.

En la actualitat, la sistematització, dinamització i promoció de la proposta és duta amb un treball admirable per part del Basic Income Earth Network. Aquesta organització fou creada com a tal el 2004, però la seva existència correspon a l'ampliació de l' European Basic Income Network, que fou fundada ja el 1986. Els objectius del BIEN són relacionar els diferents grups que arreu del món treballen per al desenvolupament i/o implantació de la Renda Bàsica, per tal que el debat es pugui enriquir gràcies a l'intercanvi d'opinions i experiències i possibilitar la incorporació de la proposta a l'agenda política Mundial.

A l'Estat Espanyol, l'homòloga del BIEN és la Xarxa Renda Bàsica. Va ser creada el 2001 per part de diferents persones que portaven temps estudiant i promocionant la proposta, i tal i com es diu als seus estatuts, en el seu quart article, "constitueixen els fins d'aquesta Associació la promoció i difusió d'estudis, i l'investigació científica sobre la Renda Bàsica per tal d'aconseguir un millor coneixement de la proposta i de la seva viabilitat". Actualment l'associació és presidida pel professor de la Universitat de Barcelona Daniel Raventós, un defensor apassionat de la proposta i la seva viabilitat, que va dedicar la seva tesi doctoral a aquest tema i que té publicada un extensa bibliografia sobre la Renda Bàsica que més endavant comentarem.

5. Cronologia d'una proposta i incidència a l'agenda política i intel·lectual a Catalunya

Com ja hem dit, la Xarxa Renda Bàsica va constituir-se l'any 2001, tot i que els seus precursors ja duïen temps treballant-hi. De fet, abans d'aquesta data era pràcticament impossible cercar alguna referència sobre el tema als mitjans de comunicació de masses de l'estat. Actualment, però, no és pas infreqüent poder llegir a algun diari de gran tirada o escoltar a la ràdio coses referents a la proposta. Per tant, és constatable que la Renda Bàsica és una proposta cada vegada menys desconeguda al nostre entorn, i aquest canvi es deu a la tasca que la Xarxa Renda Bàsica ha vingut realitzant els darrers anys.

El primer any de vida de l'associació fou també el del començament de la col·laboració d'aquesta amb dos partits catalans, Esquerra Republicana de Catalunya i Iniciativa per Catalunya Verds-Esquerra Unida i Alternativa. El treball conjunt feu possible que aquests dos grups presentessin el maig de 2002 al ple del Parlament de Catalunya una proposta de llei sobre la Renda Bàsica, que només va obtenir el vot favorable d'aquestes dues formacions polítiques, i que per tant, donat que(fins al moment) ambdós no són majoria, la proposició fou rebutjada. No obstant, aquests dos partits feren possible el 2003 la constitució d'un govern catalanista i d'esquerres al nostre país, acabant així amb l'hegemonia del regionalisme conservador que havia governat folgadoament Catalunya durant 23 anys. La il·lusió de l'encetament del projecte i la ja famosa clau que tenia Esquerra, feren possible que text de l' Acord per a un govern catalanista i d'esquerres a la Generalitat de Catalunya, més conegut com a pacte del Tinell, s'incloués en el

l'apartat 5.5: "Redefinir la Renda Mínima d'Inserció tendint a que esdevingui una renda bàsica de ciutadania tot estudiant les diferents propostes d'implantació progressiva" A finals de l'any 2004 va tenir lloc una reunió en els locals del Parlament de la Generalitat entre alguns membres de la XRB amb tres Consellers i quatre alts càrrecs del Govern de la Generalitat de Catalunya per tal d'explicar un projecte de finançament de la RB. Mesos més tard, a principis de 2005, ERC i ICV presentaren al Parlament espanyol la inscripció d'un projecte de llei retocat, però en essència el mateix que el debatut al Parlament català el maig de 2002.

A principis de 2005 veu la llum un treball finançat i editat per la Fundació Jaume Bofill i realitzat pels professors Jordi Arcarons, economista i catedràtic d'Econometria a la Universitat de Barcelona, Àlex Boso, sociòleg i investigador de la Universitat Pompeu Fabra, José Antonio Noguera, sociòleg i professor titular de Sociologia a la Universitat Autònoma de Barcelona i Daniel Raventós, economista i professor titular de Sociologia a la Universitat de Barcelona. El treball, que duia per nom *La Renda Bàsica de Ciutadania. Una proposta viable per a Catalunya* (2005), és el primer estudi integral i complet sobre les possibilitats d'aplicació de la reforma. La publicació dona molta quota mediàtica a la proposta i dona l'embranchida necessària per tal de fer possible que el 20 de maig de 2005, el Congrés de Diputats de l'Estat Espanyol aprovés una Proposta de Resolució per a la creació d'una Subcomissió dins la Comissió de Treball i Afers socials, per a l'elaboració d'un estudi sobre la viabilitat econòmica de la instauració de la Renda Bàsica a l'Estat. Haver aconseguit que això succeís, amb el vot favorable del PSOE, va ser tot un èxit, tot i que tal i com es lamenten els portaveus al Congrés dels grups d' ERC i IU-ICV, a novembre de 2006 no s'han donat els passos necessaris per tal d'iniciar els treballs de la Subcomissió.

6. Raons

Aquest món en el qual ens ha tocat viure és una mostra de que(malauradament) podem fer realitat les coses més increïbles: que una irrisòria minoria de la població ostenti gran part dels recursos mentre centenars de milers de persones estan condemnades a morir de fam. La Renda Bàsica, tot i el seu caràcter intrínsecament trencador, revolucionari, no canviarà per sí sola tot aquest estat de coses. Amb la seva aplicació, simplement continuarem estant lluny però una miqueta més a prop d'aquell món ideal més o menys possible. Tanmateix, sens haver de renunciar a la nostra quimera personal, podem començar a donar les primeres passes per a construir-la palatinament. I un bon començament seria la Renda Bàsica. A continuació, desgranarem de la forma més esquemàtica i clara possible les raons que justifiquen la proposta.

Primerament, milloraria les condicions laborals de bona part dels treballadors del país. Permetria al grup de vulnerabilitat format per bona part dels treballadors assalariats, que es troben en situació de precarietat, guanyar en poder de negociació davant dels empresaris, és a dir, de gaudir de més poder contractual. Aquest augment del poder de negociació implicaria necessàriament un augment de la capacitat de resistència de bona

part de la classe treballadora del nostre país.

En segon lloc, l'existència de la Renda Bàsica augmentaria l'autonomia i capacitat de resistència d'un grup que malauradament encara es troba en inferioritat i amb notable risc de vulnerabilitat, les dones. Tot i que el feminisme demagògic i simple podria veure la RB com una amenaça perquè podria desincentivar el treball remunerat i afavorir que les dones es quedin a casa amb la *pata quebrada*, de fet la RB presenta més avantatges que inconvenients per al col·lectiu femení. Una gran part de dones depenen econòmicament dels seus marits, pares o companys sentimentals. La possibilitat de tenir una certa independència econòmica, permetria també l'allunyament de moltes dones de situacions de dominació. Amb això val a dir que amb la RB els problemes relacionats amb la desigualtat de sexe i amb la divisió sexual del treball no quedarien abolits. El que s'afirma és que de forma automàtica una bona porció de dones tindria unes possibilitats molt més grans que no pas ara per tal de poder contrarestar les interferències arbitràries relacionades amb la dependència econòmica de persones de l'altre sexe.

En tercer lloc, la Renda Bàsica també augmentaria molt especialment la capacitat de resistència d'un subconjunt ben específic de la classe treballadora que reclam una atenció especial, donat que ells són la que es coneix com la **Generació Precarietat**: els joves amb contractes precaris i amb grans dificultats per a emancipar-se i iniciar el seu propi projecte vital. La RB permetria fer front a les arbitrarietats i condicions laborals tan precàries que avui molts joves es veuen obligats a acceptar. Si més no, molts joves tindrien la possibilitat de dir "no" a imposicions que avui es veuen obligats a acceptar sense protestar. Tanmateix, davant l'escandalosa manca d'inversió en beques a l'Estat Espanyol (agreujada encara més, si l'estudiant és català) i una de les conseqüències de l'actual reforma educativa que el món universitari català està vivint degut a l'aplicació de l'Espai Europeu d'Educació Superior, que estipula un model d'estudiant que s'ha de dedicar exclusivament als estudis i veu gairebé impossible compaginar-ho amb una feina, la instauració de la Renda Bàsica possibilitaria una real igualtat d'oportunitats per a l'accés a estudis universitaris, i asseguraria que el sistema universitari català produís l'exèrcit que aquest país necessita, que vol dir molts milers de joves ben formats per tal de construir un país de benestar l'economia i el progrés del mateix haurà de passar ineludiblement per una economia del coneixement, i no en una el creixement del qual es basa en l'especulació immobiliària i el turisme de baixa qualitat.

Per últim, i en quart lloc, i segurament el grup estrella, el gran oblidat, el gran referit de forma demagògica i aquell que més es beneficiaria de la implantació de la proposta és el col·lectiu de gent que viu en condicions de pobresa. Aquest grup també veuria limitada les possibilitats d'interferències arbitràries per part d'altres persones o grups. Perquè la pobresa no és solament privació material, sinó que també representa dependència de l'arbitri o la cobdícia d'uns altres, ruptura de l'autoestima, aïllament i encasellament social de qui la pateix i alienació.

7. Justificacions

Una proposta ecumènica

La proposta de la renda bàsica té una vocació ecumènica. Això es deu a que s'han realitzat fonamentacions de la renda bàsica des de teories de la justícia força diferents i, a priori, clarament divergents.

La proposta de Renda Bàsica no és patrimoni exclusiu de dretes ni d'esquerres. Trobarem partidaris de la Renda Bàsica que són políticament de dretes, altres que ho són d'esquerres i encara uns altres (també) que són d'extrema esquerra. De qualitat analítica n'hi ha en tots els camps, i de la manca d'aquesta qualitat també. És una proposta social que aspira a acollir partidaris d'idees polítiques diverses. Tanmateix, cal aclarir-ho, ni substitueix ni cancel·la la divisió esquerra/dreta, sinó que la complementa, donat el seu caràcter transversal i revolucionari.

A. La justificació Republicana

La filosofia política del republicanisme té antecedents que es remunten a Aristòtil, Ciceró, Maquiavel (el dels Discursos), i molts teòrics de la república i la Commonwealth, l'Amèrica del Nord i la França del segle XVIII. El republicanisme és en una teoria de la llibertat i de la neutralitat de l'estat democràtic, una teoria normativa rival de la concepció liberal negativa de la llibertat i antagònica de la concepció liberal de la neutralitat de l'estat com a pur respecte de l' statu quo. No faré ara una descripció en profunditat de la tradició sinó que veurem quins elements de mateixa resulten d'interès per al tema que ens ocupa.

Per la seva mateixa naturalesa també degut a la seva antiguitat, la teoria republicana és força diversa. Amb tot, és innegable que tot l'ideari normatiu republicà té un denominador comú: el seu ideal de llibertat definit per oposició a la tirania. Es tracta d'una defensa de la llibertat com a autogovern personal i com a **absència de dominació** i alienació. La llibertat entesa com a no-dominació és el que diferencia aquesta filosofia política de qualsevol variant del liberalisme. La no-dominació, ans al contrari, és la posició de la qual gaudeix una persona quan viu en presència d'altres persones i, en virtut d'un disseny social, no n'hi ha cap que la domini. La no-dominació requereix que aquelles persones capaces d'interferir arbitràriament en la vida d'una altra persona no ho puguin fer.

Dit això, allò que ens interessa realment és on són els punts de trobada entre aquesta tradició i la proposta de Renda Bàsica. El republicanisme, consegüent amb el seu ideal de llibertat com a no-dominació, està interessat en la independència socioeconòmica de tots els ciutadans. Independent, és a dir, sense dependència de la beneficència o la caritat. Sense una vertadera independència socioeconòmica, les meves possibilitats de

gaudir de la llibertat com a no-dominació disminueixen, tant pel que fa a l'abast com a la intensitat. La instauració d'una RB suposaria una independència socioeconòmica molt més gran que l'actual per a una bona part dels ciutadans, precisament per als sectors més susceptibles de dominació en les societats actuals (treballadors assalariats, pobres en general, aturats, dones, etc.).

Així doncs, amb la instauració de la renda bàsica, la llibertat republicana, llibertat com a no-dominació, eixamplaria les seves possibilitats.

Per tant, es tracta d'establir alguna garantia constitucional de la provisió d'aquestes necessitats socioeconòmiques. L'existència d'una renda bàsica, garantida constitucionalment, proveiria d'un dret d'existència que afegiria abast i intensitat a la llibertat com a no-dominació.

B. La justificació liberal

A priori a tothom(a mi també em va succeir) li sorprèn que s'afirmi que la instauració d'una Renda Bàsica pot ser defensada des de perspectives liberals, donat que és una proposta que sona a molt esquerrana i que són principalment intel·lectuals i col·lectius d'esqueres els qui s'han interessat per la proposta.

De fet, tal i com comenta en Daniel Raventós a *El derecho a la existencia*, es pot justificar la instauració de la RB en base a diverses teories liberals: la famosa teoria de l'equitat d'en Rawls, la teoria de la llibertat real d'en Philippe Van Parijs i la teoria liberal propietarista d'en Robert Nozick. Em limitaré a explicar la justificació que es dona a partir de la teoria d'en Nozick, donat que aquesta part no és la prioritat del treball i l'extremada complexitat i feixuguesa d'aquestes teories.

A grans trets, per a aquesta teoria, tota societat que satisfaci determinats principis és justa, que són el respecte als drets de propietat; el respecte de l'apropiació originària dels recursos externs; i el respecte els resultats que ocasionin els intercanvis lliurement consentits de serveis i béns. Si ens trobem en una societat que no ha respectat una o més d'aquestes constriccions, aleshores s'haurà de procedir a les reparacions que rectifiquin les violacions, al llarg de la història, de què hagin estat objecte els postulats de la teoria.

En aparença, pot resultar xocant que una teoria normativa tan contrària a les rectificacions de les circumstàncies socials pugui aportar alguna justificació a la RB; però H. Steiner, un destacat llibertarià, ho ha fet. Steiner parteix de la propietat original comuna del planeta Terra. Aquest autor diu que els fruits del treball no han de ser carregats amb impostos, però els de la naturalesa sí. I ho són perquè els recursos naturals no són inicialment propietat de ningú. **Un impost just extreu a les persones el que no tenen un dret just de posseir.** Cada persona té un dret absolut, segons el llibertarisme, de fer allò que vulgui d'ell mateix i dels béns dels quals és propietari

legítim. Els recursos naturals no són en principi propietat de ningú. És més, totes les persones en tenen un dret igual.

Cada persona és el propietari dels béns que legítimament hagi adquirit i no es poden imposar impostos per intentar fer-ne, per exemple, una redistribució. Ara bé, els béns contenen recursos naturals sobre els quals, tal com defineix Steiner, tota persona té un dret moral igual. Steiner defens que no es pot redistribuir la naturalesa entre totes les persones, però sí es pot fer una aproximació que substitueixi aquest impossible repartiment natural. Vet aquí entra la justificació libertariana de la renda bàsica. Com que no es poden repartir entre totes les persones els rèdits de la distribució dels recursos naturals, s'ha de substituir per una renda. Quina? La Renda Bàsica Universal.

C. La justificació socialista

L'escola i teoria socialistes no viuen el seu major moment de creativitat, respecte ni transcendència en aquest segle XXI. Amb tot, ha estat una tradició política molt important, i sense ella és inexplicable gran part dels dos segles que anteriorment hem deixat enrere. És una doctrina política molt plural, que consta de múltiples corrents i que es veu en la necessitat de ser constantment reinterpretada per tal de fer-la útil per a solucionar els problemes de les societats actuals, molt diferents de la situació que donaren naixement al socialisme. Tot i això, si hi ha elements cabdals de la tradició que comparteixen tots els corrents o moviments socialistes: l'essència del socialisme és la defensa de la propietat col·lectiva dels mitjans de producció.

La RB, per la seva naturalesa, socialitza de facto una part del mitjà de producció més important; el capital. A més a més, obre la porta a que els ciutadans s'autoocupin o participin en formes de propietat alternatives, com les cooperatives. En tot cas, és evident que la RB rebaixaria considerablement el marge de maniobra de les grans empreses davant els treballadors, i per tant des d'una perspectiva socialista aquest seria un gran avenç.

Si en una societat una part de la població depengués econòmicament d'una altra, aleshores, el dependent s'acabaria de segur sometent als dictats i voluntats de la població de la qual depèn. Amb la Renda bàsica gran part de la riquesa que produïssim estaria en mans de tots, i augmentaria el benestar de la gran majoria de la població, que veuria augmentada la seva llibertat. Perquè aquesta és la vertadera essència del socialisme, i no pas com s'ha vist en errònies experiències socialistes on es donava manca de llibertat i la submissió d'una part de la població vers els interessos d'una altra.

Així doncs, la llibertat és fonamental en la construcció del socialisme, i la instauració d'una Renda Bàsica per a tothom la fomenta.

8. La viabilitat econòmica a Catalunya

Abans de començar a explicar com es farà viable i que ningú s'estiri dels cabells paga la pena puntualitzar que la implantació d'una RB, per la seva pròpia definició, no pot entrar en conflicte amb les altres cobertures que actualment garanteix el sistema públic de salut, educació, pensions... En tot cas, les ha d'assumir, complementar i, sobretot, millorar. És per aquest motiu que les diferents propostes de viabilitat i finançament de Renda Bàsica parteixen del principi de ser neutrals amb la recaptació fiscal vigent; el que, a la vegada, també garanteix ser-ho amb l'actual sistema de pensions contributives, salut i educació. Què vol dir això? Doncs que si un ciutadà percep una pensió contributiva se li serà complementat amb la quantitat restant i acabarà percebin la RB, com tothom.. He subratllat contributives, ja que dono per suposat que s'entén que qualsevol pensió n contributiva quedaria eliminada. Es proposa és introduir la RB amb **una reforma impositiva, sense tocar res més de l'estatus quo actual**, referint-me a la provisió i finançament públics de la sanitat, educació, etc.

El 2005, Raventós, Noguera, Boso i Arcarons, membres de la Xarxa Renda Bàsica, presenten l'estudi que va possibilitar la Fundació Jaume Bofill sobre la viabilitat financer de la proposta de RB a Catalunya i que seria publicat al llibre La Renda Bàsica de Ciutadania. Una proposta viable per Catalunya(2005, Mediterrània-F. Jaume Bofill).

El punt de partida d'aquesta proposta de finançament de la RB és una reforma en profunditat de l'actual IRPF. Amb tot, tampoc es descarta la possibilitat d'emprar altres impostos importants com ara l' IVA, el del Patrimoni, el de Successions, etc., però la gran capacitat que té l' IRPF per a redistribució de la riquesa entre els ciutadans fou la raó per la qual per a l'estudi els autors contemplant només la reforma d'aquest impost.

L'estudi està basat en una macrosimulació que permet analitzar exhaustivament la situació de tota la població de Catalunya que realitza la declaració de l'Impost de la Renda de les Persones Físiques (IRPF). La macrosimulació és una eina que permet efectuar simulacions amb què poder quantificar l'impacte que determinades reformes d'aquest impost tenen sobre la seva recaptació i, el que és més important, quins grups de renda resulten beneficiats o perjudicats per aquestes reformes.

En l'estudi de referència s'estipulà una quantitat de 5.414€ anuals com a transferència de RB per a cada adult i la meitat, 2.707€ anuals, per als menors d'edat. S'agafaren aquests números donat que corresponien a 12 mensualitats del SMI l'any 2003, que és quan encetaren l'estudi. Els autors la van agafar com a referència, donat que el SMI reflecteix teòricament el mínim que un necessita per a viure dignament.

Una vegada vist això, els autors es proposaren calcular el cost de la mesura, i per això van utilitzar les dades de població a Catalunya el 2003 de les que disponia l' IDESCAT. En total, la mesura pujava aproximadament a 30.000 milions d'euros. Són molts diners, però segons els càlculs dels professors que elaboraren l'estudi uns 8.000 milions "s'estalviarien" per la supressió de totes aquelles transferències públiques que no superen la Renda Bàsica, i la part equivalent a la RB de les pensions que sí la superen. I

els 22.000 milions d'euros restants? Doncs la proposta, com ja apuntaven abans, és de finançar-ho íntegrament mitjançant una reforma de l' IRPF. En aquest àmbit els autors proposen 3 reformes: 1) l'establiment d'un tipus impositiu únic del 57,5%. A l'estudi els autors proven amb 8 simulacions diferents en aquest àmbit, concluint que aquesta és la millor opció; 2) l'eliminació de totes aquelles deduccions, reduccions i mínims vitals que contempla l'actual sistema d' IRPF; i 3) el tractament de forma igual dels rendiments de la base impositiva general i especial, que en l'actual IRPF estan diferenciats de forma molt més beneficiosa per a la part especial, ja que tributen a un tipus únic del 15.

Com he esmentat, i de segur que si el lector no n'havia sentit a parlar abans de la Renda Bàsica, és possible que hagi caigut de la cadira en veure que s'establiria un tipus únic del 57,7%. Doncs efectivament, amb l'establiment d'aquest percentatge únic Catalunya recaptaria els 22.000 milions d'euros que restaven, fent possible així l'assumpció de la RB sense haver de tocar res més.

Continuant amb la simulació, la situació dels ciutadans de Catalunya (tots, no el partit aquest bufonaire que ha aparegut fa poc) seria la següent: El 57% dels habitants d'aquest país en sortirien beneficiats de l'aplicació de la Renda Bàsica. A més, a aquest percentatge s'hauria de sumar aquella gent que amb el sistema actual no tributa per IRPF, que també veuria la seva situació millorada amb l'implantació de la Renda Bàsica. Sumant-ho, al voltant del 75% de la població catalana en sortiria beneficiada (recordem que amb dades del 2003).

Vist això, els autors, donades les segures reserves davant l'establiment d'un tipus únic del 57,7%, que efectivament és alt, pretenen desmitificar aquesta primera impressió. El fet és que aquest 57% no és pas el tipus real, efectiu, és a dir, el percentatge que en realitat els ciutadans pagarien després de transferint-se la RB. En tipus efectiu veieren que tot separant la població en decils de renda, la meitat amb menys renda tenia tipus negatiu d'entre el -269% i el -4,7%. La mal anomenada segons Raventós classe mitjana, situada en els trams del 60% al 90%, tindria uns tipus efectius d'entre el 4 i el 29%, mentre que el 10% més ric tindria un tipus efectiu del 45%.

La darrera part de la simulació corresponia a avaluar les repercussions que tindria la reforma a les llar-tipus del país. Una llar estàndard amb dos perceptors de rendes i dos menors, que ingressen anualment 24.000€. Amb l'actual sistema d' IRPF aquesta llar està pagant 1.713€ anuals amb un tipus efectiu del 7%. Amb la reforma proposada estaria pagant 13.800€ anuals, però rebent quelcom més de 16.000€ anuals, el que suposa un tipus efectiu del -10%. Com a resultat, aquesta llar-tipus sortiria beneficiada per la reforma de la RB en, aproximadament, 4.000€ anuals.

En tot cas, els resultats reflecteixen amb rotunditat el desitjable efecte redistributiu que té la RB, donat que tots els indicadors habituals que s'utilitzen en l'anàlisi de distribució de la renda, els índexs de desigualtat o els índexs de progressivitat (Gini, Kakwani, Suits), assenyalen clarament aquesta millora redistributiva: disminueix la desigualtat en la renda, disminueix la concentració en l'impost i augmenta el grau de progressivitat.

A ningú se li escapa que aquesta proposta segurament no agradaria gaire als més rics. Ja suposem que el fet de ser rics no els converteix en imbècils automàticament. Tampoc crec, i amb això coincideixo amb els autors, que agradi massa a aquells que no són gaire

proclius a molestar als rics, i aquest és el principal problema. Sobretot aquells partits que s'autodenominen d'esquerres però que una vegada al govern no s'atreveixen a prendre les mesures pertinents per a una distribució de la riquesa més justa.

9. La viabilitat política a Catalunya

A molta gent li deu semblar que la implantació de la Renda Bàsica Catalunya és un quimera. Jo no crec que ni de bon tros sigui així. En tot cas, és clar que un proposta com aquesta, que aspira a transformar la vida social i no quedar-se en una bona idea, la proposta h de fer-se viable econòmicament(que com j he explicat ho és), però també h de trobar un viabilitat política.

Ja hem vist, amb anterioritat, la col·laboració que ha mantingut la Xarxa Renda Bàsica amb ERC i ICV, que s'han materialitzat en diverses iniciatives legislatives. Gràcies al seu compromís s'han engegat comissions d'estudi de la viabilitat de la proposta als parlaments català i espanyol(en aquest últim, tot i estar aprovat encara no ha començat els seus treballs). Amb tot, a ningú se li escapa que per tal de que un dia els ciutadans d'aquest país gaudim d'una Renda bàsica universal no n'hi ha prou amb la defensa d'aquesta mesura per part d'Esquerra i Iniciativa. Primerament, perquè(fins al moment) aquestes formacions no conformen majoria al Parlament. En segon lloc, perquè la Generalitat ni amb l'estatutet nou de trinca podria prendre les mesures necessàries per a tirar endavant la proposta, sinó que s'hauria de fer a nivell estatal. No descarto pas que com en tants altres àmbits el legislador català engegués i tirés endavant la proposta amb aquella empenta que ens caracteritza i que acabem aconseguint l'aprovació de la Renda Bàsica per a tots els ciutadans de l'estat, en coherència amb la nostra històrica voluntat que hem demostrat sobradament de voler canviar Espanya. I en tercer lloc, i per últim, perquè la instauració d'una política pública d'aquestes característiques no pot sustentarse en el recolzament únic de forces polítiques. Per això caldria un consens de tot el país, amb una forta implicació de la societat civil(sindicats, associacions, ONG' s...).

En aquest marc, novament cal agrair una nova iniciativa de la Xarxa Renda Bàsica que va ajudar a apropar-nos més a la consecució de la nostra *quimera*(ho poso entre parèntesi perquè no m'ho crec pas que sigui una quimera, tot i semblar-ho). I és que el 2005, els senyors Boso, Raventós, Noguera i Arcarons presentaren *Viabilitat i impacte d'una Renda Bàsica de ciutadania a Catalunya*. Aquest treball és únic degut a que és el primer que tracta sobre la Renda Bàsica que avalua la viabilitat política de la proposta al nostre país. Els investigadors es van reunir amb els principals partits polítics, sindicats i ONG' s catalans per avaluar el següent: 1) La penetració de la idea de la Renda Bàsica en les respectives organitzacions; 2) Conèixer les opinions de les organitzacions sobre els estudis publicats sobre el seu finançament i efecte distributiu; i 3) Identificar de quin Grau de recolzament gaudiria la reforma.

El grup d'investigadors va mantenir converses amb tots els partits polítics de Catalunya(tret del PPC, que o hi va mostrar gaire interès), els dos sindicats majoritaris(Comissions i UGT) i associacions molt diverses.

La primera observació que van poder fer els autors fou que el grau de coneixement i debat en el si de les diferents organitzacions era força heterogeni. Pel que fa referència als grups polítics, mentre ja el 2002 Esquerra i Iniciativa presentaren una iniciativa legislativa al Parlament per a la instauració de la Renda Bàsica, el PSC no va tenir cap debat intern al voltant de la proposta fins el 2003. La bona gent de CiU el 2005 encara no havia realitzat cap debat intern en profunditat per a posicionar-se respecte la proposta. En el món sindical, a un nivell similar a ICV i ERC, els dos sindicats majoritaris coneixien i duïen treballen en la proposta des de l'any 1997. En el cas d'associacions els nivells de coneixement registrats també foren força heterogenis. Per tant, una primera constatació és que cal fer arribar la proposta a totes les entitats del país i introduir el tem a l'agenda per tal que tots els grups es vegin obligats a elaborar un profund debat intern i prendre posició.

Als investigadors no els preocupa el baix grau de coneixement de la proposta en alguns àmbits, ja que creuen que hi ha raons necessàries per pensar que el grau de penetració de la proposta al món associatiu tendirà a expandir-se, ja que els problemes que vivim al país i que van incrementant-se com la precarietat laboral o la possibilitat de retallada de serveis socials obliguen als agents a buscar formes imaginatives per a assegurar el benestar de les persones. El segon motiu que addueixen és la seva pròpia feina, és dir, que el fet que existeixin propostes de finançament d'una Renda Bàsica amb un nivell de concreció altíssim com les que ells han presentat fa obligat a aquelles formacions polítiques i associacions que encara no han aprofundit en el tema a estudiar la proposta i prendre partit en el debat.

En segon lloc, es tractava de observar les valoracions que feien els agents sobre les propostes de viabilitat econòmica i l'efecte redistributiu de la RB. En aquest camp entre les organitzacions van trobar gairebé unanimitat en la valoració positiva de l'alt grau de concreció de la proposta, i de l'innegable efecte redistributiu i la gran millora de les condicions de vida que suposaria per als més desfavorits.

Ara bé, les objeccions, com ja es temia, es presentaren respecte al perill que presenta finançar la RB amb la comentada reforma de l'IRPF. Nombrosos col·lectius van firmar que és un impost que carrega de forma especial sobre les classes mitges altes assalariades. I en aquest punt els partits polítics diuen que el risc de càstig electoral que podrien patir per l'implementació de la RB podria ser molt alt. Van trobar que la mesura podria no resultar finalment tant redistributiva com es pretenia donat que els més rics trobarien formes d'evitar legalment de pagar d'IRPF allò que els correspon. Per últim, els polítics van comentar la mare dels ous, i és que amb l'actual marc d'autogovern i sistema de finançament (ni tan sols amb l'estatut nou de trinca) és impossible que el 100% del que es recapti per IRPF a Catalunya es quedi aquí.

La tercera part de l'estudi corresponia a avaluar amb quin grau de recolzament comptaria la reforma. A nivell polític, destaquen el ple suport d'Esquerra i ICV a la proposta, mentre que el PSC feia aquell doble joc que tant el caracteritza, firmant que sí que estaria a favor d'implantar la RB, però de forma progressiva i per la porta del darrera. CiU va mostrar una posició ambigua tampoc nova en ella, tot i quan es va debatre al Parlament i al Congrés hi va votar en contra. On és l'ambigüitat, aleshores?

Pel que fa les associacions que van consultar, totes van anunciar que donarien suport, tot i que amb diferents matisos. Això va encoratjar els autors de l'estudi donat que

s'obria una alternativa per a la introducció de la RB, fent-ho possible de baix a dalt. Els dos sindicats majoritaris també van mostrar la seva disposició a defensar la proposta, tot i que mentre UGT postri per la instauració de la reforma sens més, CCOO preferiria fer una aplicació progressiva.

Així doncs, després de l'estudi es va constatar que la proposta es presenta viable mig termini.

10. Problemes i/objeccions

A) Desincentivaria la gent al treball remunerat

És aquesta la primer objecció que fa la majoria de gent en sentir la proposta. Molt fàcil, aquesta crítica. Per tal de rebatre'l s'han de puntualitzar algunes coses prèviament. El treball remunerat no és l'únic treball. El treball assalariat és només un subconjunt del treball remunerat en el mercat. Hi ha d'altres treballs remunerats en el mercat que no entren en el grup del treball assalariat, el que fan els autònoms, per exemple. Tot el treball que rep una remuneració a canvi és una forma de treball.

Tanmateix, paga la pena fer una diferenciació entre treball remunerat pel mercat, treball voluntari i treball domèstic.

El treball amb remuneració en el mercat rep de vegades el nom d'*ocupació*. Per tant, es tracta de gent que rep un salari per oferir la seva capacitat productiva a altri o bé un benefici, que rep una persona propietària de mitjans de producció.

El segon tipus de treball és el *voluntari*. S'entén per voluntari el tipus de treball que significa l'ocupació del temps propi per a activitats dedicades a altres sense rebre remuneració a canvi i que no són treball domèstic. Parlem de serveis socials, assistència sanitària, l'educació, la solidaritat amb la població pobra, la reinserció laboral de presos, l'assessorament a dones maltractades i atenció de malalts de sida, entre altres. La motivació per fer un treball voluntari pot ser doble, per la satisfacció personal que suposa l'execució d'activitats d'aquesta mena i la satisfacció fruit de la identificació amb el benestar de les persones que es beneficien del seu treball voluntari.

I en tercer lloc, tenim l'infravalorat treball domèstic. Podríem definir-ho com treball de desenvolupament en la llar per a l'atenció dels altres i la pròpia; comprèn activitats com ara la neteja, la preparació d'aliments, la compra, l'atenció dels menors i dels ancians, i també dels malalts de la família o unitat de convivència.

Fins aquí fantàstic, però la pregunta principal roman: ¿Voldria la gent

treballar remuneradament amb l'existència d'una renda bàsica? No hi la menor base per respondre negativament a la pregunta. Si bé és cert que no disposem de cap experiència de renda bàsica (si exceptuem el cas d'Alaska o en fase incipient el Brasil, casos que més endavant comentarem breument) que pugui servir d'orientació, sí disposem d'algunes aproximacions que ens podem ajudar a raonar finament. Les dues més clares i representatives són les hores extres i les jubilacions anticipades, un fenomen que està de moda.

Les hores extres. Per definició, són hores treballades un cop acabat l'horari laboral en estipulat. Molta gent (dir tota sempre pot comportar alguna exageració) fa hores extres no perquè no tingui cobertes les necessitats que podríem qualificar de bàsiques. Ho fan, simplement, per assolir una mica més de tranquil·litat econòmica o permetre's algun luxe. I les hores extres, justament per ser-ho, es realitzen a més a més d'una jornada laboral més o menys esgotadora.

Anem a les jubilacions anticipades. Alguns treballadors que treballen en grans empreses a les qui interessa periòdicament oferir jubilacions anticipades per reduir personal, bàsicament degudes al pujant fenomen de la deslocalització, les accepten. Un cop s'han (pre)jubilat a una edat molt jove molts d'aquests treballadors es continuen dedicant en un gran nombre de casos a la realització de tasques remunerades.

Per tant, acabem de veure els casos de dos col·lectius que tot i ja haver treballat prou, continuen fent-ho. Aleshores, si molts treballadors fan hores extres i molts (pre)jubilats es dediquen a fer tasques remunerades, ¿què és el que fa pensar que amb una renda bàsica la gent no voldria fer treballs remunerats? Sincerament, res convida a pensar-ho. Una renda bàsica al nivell del llindar de la pobresa, ni que sigui en un primer moment, està per molt per sota de les quantitats de prejubilació o del salari de tots els treballadors que fan hores extres.

B) És un projecte pensat i aplicable als països rics

No és ni de bon tros exacte que la renda bàsica només està pensada per a zones o països rics, com ara la Unió Europea. Si bé els desenvolupaments tècnicament més sofisticats s'ubiquen en alguns països rics de la Unió Europea, hi ha propostes que no es poden englobar entre els països rics. És significativa l'explicació que dona un autor argentí, Lo Vuolo, de la proposta de la renda bàsica no ja per a l'Argentina sinó per a tota l'Amèrica Llatina: "La nostra opinió és que la discussió de la proposta de l'ingrés ciutadà també és pertinent a Amèrica Llatina per les raons següents: 1) la distribució de la riquesa sol ser més regressiva que en els països centrals, 2) la reacció contra la ciutadania social i el desmantellament del tradicional estat del benestar és molt més potent i compta amb un suport més gran que en aquells països, 3) són més evidents els problemes d'exclusió social i els seus efectes en matèria de desocupació i pobresa."

11. Alaska, el Brasil i Euskadi

Els únics indrets del món on s'ha aplicat quelcom semblant a la política que en aquest treball s'analitza són Alaska, el Brasil i Euskadi. Dos dels indrets ens resulten profundament llunyans, i en el cas d'Alaska, a més de llunyans desconeguts, i que provoca gran sorpresa saber que una de les polítiques públiques més justes s'aplica en un estat del país amb majors desigualtats d'aquest món, els EUA.

El cas d'Alaska és força curiós. Resulta que als anys 60 l'alcalde Bristol Bay, un petit poble de pescadors, va observar que a la seva localitat s'obtenia gran riquesa per l'explotació del mar però que en canvi gran part de la població vivia en condicions de pobresa. Com a mesura d'apaivagament proposà la creació d'un impost del 3% sobre el peix que aniria a un fons comú, i que al final de cada any es repartiria entre tots. Com es imaginable, la proposta va trobar-se amb enormes resistències per part dels grans productors, però finalment els va persuadir. L'èxit de la política va ser tant notable que aclaparà l'atenció del governador de l'estat d'Alaska, Jay Hammond. Aquest, el 1986, i després de successives trobades de llaciments de petroli a l'estat d'Alaska, proposà als ciutadans que, pensant en les generacions futures i tenint en compte que el petroli, com d'altres recursos naturals, no és renovable, seria bo de separar el 50% dels *royalties* que provenien de l'explotació de recursos naturals per a la creació d'un fons comú per a tots els ciutadans de l'estat. La seva proposta fou aprovada per l'Assemblea Legislativa i més tard referendada pel poble d'Alaska.

Des dels anys 80 els recursos així obtinguts s'inverteixen en títols de rendiment fix, accions d'empreses d'Alaska, dels EUA, internacionals o en projectes immobiliaris. El valor del Fons Permanent d'Alaska era el 1980 de mil milions de dòlars nord-americans. El 2005 ja puja als 32 mil milions de US\$.

Tot ciutadà resident a Alaska fa un any o més, sigui del color, raça sexe o edat que sigui té dret a percebre anualment un dividend que representaven prop de 300 dòlars durant els 80 però que el 2000 ja representaven 1963,86 US\$. Actualment, tot i haver-se més que doblat la població d'alaskencs des dels 80, l'estat d'Alaska és de llarg el més igualitari dels estats nordamericans. Entre el 1989 i 1999, l'ingrés mitjà de les famílies 20% més riques dels EUA va créixer un 26%, mentre que el corresponent al 20% més pobre cresqué una mitjana d'un 12%. A Alaska, en canvi, durant el mateix període, l'ingrés mitjà del 20% més ric cresqué un 7%, mentre que els ingressos mitjans del 20% de les famílies més pobres es veieren augmentats en un 28%, 4 vegades més.

Al Brasil, a principis de 2004 es s'aprovà una llei, la llei 10.35 de 8 de gener, per la qual s'establia per etapes una renda bàsica de ciutadania al Brasil, en el marc de la creuada contra la pobresa anunciada pel president Lula da Silva. La Renda Bàsica s'instauraria de forma palatina, començant per aquells que estan més necessitats, per acabar arribant a totes les persones residents al Brasil des d'un mínim de 5 anys. Els efectes ja s'han fet notar per part de les famílies més necessitades del Brasil, tot i que encara queda molt de camí per córrer.

A l'estat espanyol la primera iniciativa encaminada cap a la consecució d'una RB universal la donà el sempre capdavanter en polítiques socials govern d' Euskadi. L'any 2000 s'aprovà la Carta de Drets Socials, on li dedica tot un títol, el tercer, a la Renda Bàsica. La política aplicada a Euskadi difereix molt del concepte de Renda Bàsica al qual ens hem referit, ja que el seu caràcter no és universal, sinó que es condicional i la quantitat ve donada pel SMI. És una mesura, això sí, molt avançada respecte la resta de les Espanyes, i es plantejà com una mesura de xoc radical contra l'exclusió i la pobresa.

Com hem pogut observar, els tres precedents que hem apuntat no ens ajuden massa en el nostre anàlisi, ja sigui per correspondre's a realitats molt llunyanes o perquè les condicions, motivacions i quanties difereixen molt del que la Xarxa Renda Bàsica s'està plantejant. No obstant, són passos que s'hi apropen força i que per tant benvingudes siguin i a més enriqueixen el debat.

12. Consideracions finals

Tant de bo la Renda Bàsica acabés amb la majoria dels problemes del món actual, però no és així. La gran desigualtat en les nostres societats necessiten de moltes més reformes per tal de que assolim un món vertaderament just. Tot i això, la capacitat que té de disminuir les desigualtats i fer viable la vertadera igualtat d'oportunitats entre els ciutadans catalans la fa una proposta molt atractiva, que em du a pensar que la meua generació no podem pas conformar-nos a ser la Generació Precarietat, sinó que el futur és a les nostres mans i que és responsabilitat nostra intentar-ho fer millor.

Polítiques com aquesta mostren que una societat més justa és possible sense haver de capgirar el sistema. La Renda Bàsica és aplicable aquí i ara. Els estats de benestar actuals estan en un període de crisi i reclamen una redefinició. Una opció és la que ja s'està duent a terme, que és el desmantellament progressiu dels serveis socials proveïts per l'estat en una derivada neoliberal que s'ha apoderat de la política europea. L'altra és no renunciar a allò que tant ens ha costat construir, reforçar-ho i fer-ho més humà. La Renda Bàsica va en aquest sentit. No és la única opció ni és la millor, però si més no allò que no poden fer és desestimar-la sense haver-la avaluat a fons.

La societat civil ha de tenir un paper clau per a la consecució d'aquesta fita. Els partits polítics de l'establishment actual, i en el nostre cas CiU i PSC, no espero pas que liderin el procés, però si les demandes de la societat civil fossin clares i contundents en aquest sentit, des de ONG's, sindicats, i com no, un bon gruix d'intel·lectuals del nostre país, aleshores els governants s'haurien de replantejar la seva posició. Els manca valentia política per a tirar endavant propostes agosarades com aquesta. Per què ho haurien de fer si continuen comptant amb el recolzament majoritari de la societat sense haver de canviar res?

Aquest cas és un clar exemple de com un debat que durant anys s'havia mantingut a nivell acadèmic es trasllada a l'agenda política i social del nostre país. Denota com les

nostres universitats estan i han de continuar estant al servei de la nostra societat, i no pas allunyades d'aquest i les seves demandes i anhels i tampoc al servei únicament de les demandes del mercat.

Els partits que fins fa poc eren petits al nostre país i que els grans els havien menystingut, van agafant cada vegada més poder. L'esquerra crítica i inconformista que representa ICV i el sobiranisme desacomplexat compromès amb les classes populars representat per ERC, estan emergent i han modificat el mapa polític del país. No és pas cap casualitat que siguin aquests grups polítics els únics que recolzen la proposta de Renda Bàsica al nostre país. O els partits grans s'enthalen i prenen decisions amb convicció i en benefici del benestar dels ciutadans, o hauran de veure com l'alternativa sobiranista els passa la ma per la cara, qui sap si un dia no tan llunyà.

Per acabar, m'agradaria deixar palesa la sensació que tinc que la Renda Bàsica s'acabarà aplicant i l'acabarem gaudint els ciutadans d'aquest país i espero que també a altres indrets. Tinc el convenciment de què acabarà convenent ja que hi ha coses que cauen pel seu propi pes, i aquesta proposta té tot el pes i tota la raó del món. D'aquí uns anys i en perspectiva es considerarà la Renda Bàsica com la cosa més normal del món als estats de benestar, tal i com ara ens sembla obvi el dret al sufragi universal o el dret a rebre una educació pública de qualitat. És un pas més cap al perfeccionament del nostre model de societat. Un pas que haurem de donar tots junts i com més haviat el donem, millor.

13. Bibliografia

Libres emprats

- *El derecho a la existencia*. Raventós, Daniel. Ariel, Barcelona, 1999
- *La Renda Bàsica de Ciutadania. Una proposta viable per a Catalunya*. Jordi Arcarons, Daniel Raventós, Àlex Boso i José Antonio Noguera. Mediterrània, Barcelona, 2005
- *La renta básica en la agenda política*. Loek Groot, Robert Van der Veen i Rubén Lo Vuolo (Eds.). Miño y Dávila, Buenos Aires, 2002.
- *La renta básica. Una medida viable de lucha contra la pobreza*. Yannick Vanderborght i Philippe Van Parijs. Paidós, Barcelona, 2006
- *Todo sobre la renta básica*. José Iglesias, José Busqueta, Manolo Sáez Bayona. Virus editorial, 2001, Bilbao.
- *Three just taxes*. Steiner, Hillel. A *Arguing for Basic Income*, editat per Phillippe Van Parijs. Londres, Verso, 1992
- *Viabilitat i impacte d'una Renda Bàsica de ciutadania a Catalunya*. Arcarons, Jordi; Boso, Àlex; Noguera, José Antonio i Raventós, Daniel. Fundació Jaume Bofill, Barcelona, 2005.

Planes web consultades

- BIEN(Basic Income Earth Network): <http://www.etes.ucl.ac.be/bien/Index.html>
- Xarxa Renda Bàsica: <http://www.nodo50.org/redrentabasica/catala/>
- Coordinación Estatal de Lucha contra el Paro, la Pobreza y la Exclusión Social: <http://www.sindominio.net/renta-basica/principal.html>
- Revista Viento Sur: <http://www.vientosur.info/>
- Basic Income Studies: <http://www.bepress.com/bis/>
- Blog Renda Bàsica: <http://rendabasica.blogspot.com/>
- Congrés dels diputats: www.congreso.es
- Parlament de Catalunya: www.parlament.cat
- Parlament Vasc: <http://www.parlamento.euskadi.net>
- Renta Bàsica: <http://www.rentabasica.net/Homepage.html>

Documents emprats consultables a la xarxa

- Estatuts Xarxa Renda Bàsica: <http://www.nodo50.org/redrentabasica/textos/index.php?x=1>
- I Simposi Renda Bàsica: <http://www.nodo50.org/redrentabasica/eventos/simposiorb1/>
- II Simposi Renda Bàsica: <http://www.nodo50.org/redrentabasica/eventos/simposiorb2/>
- III Simposi Renda Bàsica: <http://www.nodo50.org/redrentabasica/eventos/simposiorb3/>
- IV Simposi Renda Bàsica: <http://www.nodo50.org/redrentabasica/eventos/simposiorb4/>
- V Simposi Renda Bàsica: <http://www.nodo50.org/redrentabasica/eventos/simposiorb5/>
- VI Simposi Renda Bàsica: <http://www.nodo50.org/redrentabasica/eventos/simposiorb6/>
- X Congrés del BIEN: <http://www.nodo50.org/redrentabasica/eventos/congresobien3/>
- Resolució del Congrés dels Diputats de 18/05/2005: <http://www.nodo50.org/redrentabasica/textos/index.php?x=396>
- Proposició de Llei presentada per ICV-IU al Congrés: <http://www.nodo50.org/redrentabasica/textos/index.php?x=389>
- Reflexions d'en Vicenç Navarro al voltant de la Renda Bàsica: <http://www.vnavarro.org/papers/periodisticos/Reflexiones%20sobre%20la%20renta%20b%20E%20sica,%20La%20Factor%20EDa.pdf>

- Llei 10/2000, de 27 de desembre, de Carta de Drets Socials d'Euskadi:
http://www.parlamento.euskadi.net/BASIS/izaro/webx/cm_iniciac/DDW?W=INI_NUMEXP='06%5C09%5C02%5C04%5C0001'&R=N
- Proposició de Llei de Renda Bàsica presentada per ERC:
<http://www.attacmadrid.org/d/5/050215152026.php>
- Text de la Llei brasilenya de Renda Bàsica:
<http://www.rentabasica.net/Homepage.htm>
- Acord per a un Govern Catalanista i d'Esquerres:
http://www.esquerra.org/web_nova/arxius/pactedeltinell.pdf